

**ПРВО ИЗДАЊЕ „СТЕГА“ КОЈОМ СУ СЕ ЦРНОГОРСКИ ГЛАВАРИ
НА ЦЕТИЊУ 1796. ДОГОВОРИЛИ О БОРБИ ПРОТИВУ
ХРИШЋАНСКИХ НЕПРИЈАТЕЉА И УНУТРАШЊИХ ИЗДАЈНИКА**

Када је Махмут-паша био кренуо са војском лети 1796. да покори суседне Брђане, да би се обезбедио са те стране при нападу на Црну Гору, Брђани су послали своје изасланике на Цетиње да митрополита Петра I Светог и његове главаре замоле за помоћ. Ови су им помоћ и обећали и заклетвом потврдили (Грлица 1836, 72), а митрополит је своје ратнике позвао да се устреме „на непријатеља наше вјере, нашег предрагог имена србског и наше дражајше вољности“ (М. Медаковић, *Повјестница Црне Горе*, Земун 1850, 98).

Главарска заклетва о помоћи Брђанима је уствари њихов заједнички договор да ће, у борби противу Турака, помоћи Брђанима, бранити Црну Гору и кажњавати унутарње издајнике, који буду помагали непријатељу, јер је то зло било угрозило слободу Срба у Црној Гори, против кога је касније и Његош написао *Горски вијенац*, у коме се говори противу таквих издајница-потурица, уствари отпадника од Српства. Овај договор главара назван је „Стега“, тј. чврста обавеза, правило по коме су се морали придржавати сваки Црногорац у борби за одбрану вере хришћанске и слободе Срба у Црној Гори и Брдима.

Ова „Стега“ је објављивана у више издања и о њима је писано. До сада су научници знали да је штампана у следећим издањима: 1) Милорад Медаковић, *Повјестница Црне Горе од најстаријег времена до 1830*, Земун 1850, 49—42; 2) *Moniteur* 14. IV 1854 (Записи, 4, 1929, 155); 3) Herm. Jireček, *Novoveke zákonodárství černohorské*, *Časopis českého muzeum* 1864, 407—408; 4) Марко Драговић, *Материјали за историју Црне Горе*, Гласник Српског ученог друштва, 65, 1886, 131—133; 5) *Неколико крвавих слика из албума Петровић-Његошевог дома*. Скупио и издао Главни одбор црногорске емиграције. Свеска I. Издање Главног одбора црногорске емиграције, б.м. и б.г. [1898], 235—236; 6) Ст. Петровић-Његош, *Законик владике црногорскога Петра I Светог. Установљен 18. октобра 1798. год.*, Цетиње 1903, 32—34; 7) Јован М. Јовановић, *Законодавство у XVIII и XIX в. у Црној Гори*, Архив за правне и друштвене науке, 9, 1910, 352—362; 8) *Зборник судских закона, наредба и међународних уговора по судској струци за Краљевину Црну Гору*, Цетиње 1912, II, 20—23; 9) Радмила С. Петровић, *Законик Петра I владике црногорског. Критичко издање*, Годишњица Николе Чупића, 39, 1930, 69—71; 10) Д. Д. Вуксан, *Радмила С. Петровић: Законик Петра I владике црногорског*,

Записи, 6, 1930, 302—304; и 11) *Законик общти црногорски и брчки* [и] *Законик Даниїла Првогъ, Цетиње 1982, стр. I—III, 39—42.*

Међу наведеним издањима недостаје прво издање „Стеге“, које није познато ни најновијим истраживачима оновременог законодавства у Црној Гори (др Петар Б. Стојановић, *Законик Петра I и Данилов законик. Историјско-правна студија, Цетиње 1982, 27—28* (ова студија је објављена 1982. уз фототипско издање „Законика общтег црногорског и брдског“, штампаног 1850. и „Законика Данила Првог“, штампаног 1855). Прво издање „Стеге“ објавио је Милорад Медаковић у Загребу 1849 (*Slavenski jug* 20. II 1849, бр. 22, стр. 85—86). Он је пре тога био код Његоша четири године као секретар и ађутант, па је у августу 1848. отишао у Загреб, где је радио у редакцији Гајевих *Novina*, а неко време је сарађивао и чак уређивао *Slavenski jug*. Док је био на Цетињу имао је могућности да дође до грађе за историју Црне Горе, и зато је могао доста и о Црној Гори писати, нпр.: *Повјестница Црне Горе* (1850), *Живот и обичаји Црногораца* (1860), *Петар Петровић Његош посљедњи владика црногорски* (1882), итд. Према томе Медаковић док је био на Цетињу дошао је до рукописа „Стеге“ и први пут је објавио и уз њу дао и неки свој коментар, који има значаја. Због тога се овде у целини даје текст „Стеге“ и све оно што је Медаковић написао испред и после тога текста:

„Споменици из повјеснице народа црногорског

Увјерен сам да је сваком мило штогођ чути о Црној Гори, о овом слободном у Славјанству гнијезду. Црноворски је живот јако мучан. Они [Црногорци] су били вазда у несили, само да су своју предрагу слободу сачувати могли. Како су они при грозећој погибељи поступали може се из слиједеће заклетве главарах црногорских видити:

„Ми главари и старјешине, и вас збор црногорског общтства, будући днес сабрани на једно мјесто, видећи што Турци, ваздашњи христијанскога рода непријатељи, сабирајут војску све војничке припреме, радећи дан и ноћ, јавнијем и тајнијем начином, како би и нашу браћу Брђане разурили и под своју власт и тиранство подложили, и дјецу нашу у вјечну невољу и робство затворили, и под жестоки јарам варварски поставили. Тога ради, сви једнокупно и договорно рекосмо и темељито ставили смо и утврдили смо како ниже сего изговара:

Прво. Призивајући пресветоје имја Господа Бога Сведржитеља у помоћ нашу, друг другу, племе племену, нахија нахији тврду и чисту вјеру и ријеч, од чести и поштења, дадосмо да се издати и преварити нећемо међу собом.

Друго. Рекосмо, и заклетвом утврдисмо, гдје гоће би непријатељ окренуо, и из коју би страну на нас и на браћу нашу Брђане ударио, да хоћемо један другоме бити у помоћ, и за благочестиву вјеру нашу христијанску војевати и своју крв пролити, и љубезноје

отечество и дражајшују вољност и слободу заштитити, цркви свјатија и манастири, и доме наше, жене и дјецу нашу, с помоћију Свештенога в Тројице слављенаго Бога оружјем нашим бранити.

Треће. От данеа данашњега, и унапријед, ако би се наша који Црногорац, оли које село, оли племе, или која нахија, да буде издајник, јавнијем или тајнијем начином, таквога сви једногласно предајемо вјечному проклетству, како Јуду предатеља Господња, и како злочестиво[га] Вука Бранковића, који издаде Србље на Косово, и вјечну мрзост и проклетство од народа на себе привлече, и от милости Божије одпаде, и таквога братскога христијанскога крвника и издајника, који би се наша, не само што вјечному проклетству предасмо, и рекосмо да га будет анатема, и да јест пред Богом сега свијета и будуштаго одговорник за све што би зла пријеваром и издајом учинио, него и крв наша на њега и на чеда његова од земли на небо, јакоже Авела да вапијет, итд.

Четврто. Таквога издајника увијек од сабора и обшества нашега одлучисмо, да чести и поштења нема, он и род његов да остане во вјек у срамоту и без чест, како издајник вјере и закона, хулитељ имена Божија, и крвник свега нашега народа, и ако би Бог в наше вријеме уздигнуо и позвао кога гођ овом земљом управљати и владати, оли послед нас у вријеме наше дјеце и посљедниках, то ми таквому господину и дједи нашој остављамо ово писмо за изглед, да и у то вријеме во вјек они издајник и његов род да немају чест ни поштења, ни остале милости никакве, него да будет како род клетвопреступни и пријеварни у ненавист свакому и мрзост.

Пето. Све ово више писано договорно рекосмо и нашом заклетвом утврдисмо, целујући чесни и животворјашти крст и свјатоје Јевангелије и својеручно подписасмо и крст, који писати неумијемо, с нашим рукама учинисмо.

Шесто. И свака нахија да прими и узме по једно писмо, које хоће држати у своје руке да се находи од рода у род, а у Митрополији јелно остависмо, које има бити сахрањено међу грамате и хрисовуље царске, и свакому царскому, краљевскому, оли принципскому двору и посланику приказано.

На петиње, при обштем скупу, 2. јунија 1796. године Јован Радонић, гвбернатор црногорски, сердар Јово Петровић, кнез Вуко Богдановић, и остали сердари, војводе, кнезови од све Црне Горе'.

Кад су славни поглавари црногорски овај кратки устав састављали састављали су од велике невоље, јер је жестока погибел народу угрозила, будући се Махмут-паша Бушатлија јако био осилио, одметнувши се од свог законитог цара, почне неке митом призивати, а он опет оружаном рвком пријетећи разорити Црну Гору и утаманили њену слободу. Но, мужјествене горске мишице сломе надмену охолост грозећег Махмута, и исте године по двапут, јулија и септембра месеца, послјије славне битке побјеђен је био, гђе је Махмут многобројну војску против шаке горскијех слободнијег синовах био кренуо.

Ова је заклетва и свему примјерна и корисна и за нас. Има код нас доста Мађареваца, који су са свим били предани Мађарштини,

пак се послѣје покрстили. Но, код Црногораца томе крштење не би помогло, нити пак несрећне издајнице игда повјерење народње имати би могле, јер веле да вук длаку мијења, али ћуд никада. Они су, без високијех политиках и икаквијех стиднијех полицијах, знали стегу народну одржати; знали су сваку погибел свог отечества вјешто и по својству јуначкога духа набрзо одвратити, знали су домаћег издајника пред цијелим народом осрамотити и оцрнити, тако, да се већ другом не кани срамосни посао предузети.

Брат Црногорац, ако који гријеши, не бију као вола или дугоушног магарца, нити би то племенити стари славјански значај Црногорац поднио, да бига ико ударити могао. Још они нијесу почели еуропејску цивилизацију уводити, па је бољи њихов у простоти садржани племенити понос поштења но под благоурењенијема, стољећама цвјетућијем назови срећнијема владама, као што што нам пред очима стоји.

Ала смо ми с цивилизацијом еуропејском далеко отишли. Јесмо, да Бог прости! Погледајмо цивилизацију у нашој Граници како је велике кораке учинила, да воли под смртоносном азијатском земљом но под благим царством аустријским живити! Погледајмо (досад) оно прежалостно стање и гњетеж у просвјештеном и благом царству! Није доста једном Граничару што трчи, што батине подноси, једном рјечју, што га бојем тако испребијају*) да више нити ваља Богу ни врагу, но још мора и да даје мито на толике стране, мислећи да би се лакше невоље колико толико курталисао.

Црногорац ако скриви он плати. Ако ли нема, он стоји одсуђено вријеме у тавници, али нипошто бестинско (као марву) месење и гњетеж. Није ли боље да плати, пак с оном платом у једну особиту касу, која би се могла назвати сиротињска, јер би се могла сиротиња с њом потпомагати, која је поштена, ваљана у пословима, који саму државу подпомажу? Који ли се судник ухвати да по миту суди, оног треба одмах избацити, не само из судејског но и сваког другог чина и поглаварства у народу, јер док неима правиче, неима ни среће, ни напретка, а гђе није напретка неима ни народа, јер роб не сачињава ни народ ни народност, но је словесна животиња, па и доста користна! . . . (?)

Црногорци су имали и своју штампарију још под Борћем Црнојевићем, кнезом црногорскијем, при концу XV вијека, па и у новије вријеме штампавале су се књиге, а цензор је драго Драговић [то је псеудоним Његошев, а значи пиши како ти је драго]. Зашто не бисмо и ми имали овог вјечног цензора? Треба да подобни цензорат постојано остане, јер то је живот, то су очи народа без ког мора сиромом под неправдом стењати и уморену душу изпуштати, без да може какво задовољство имати: он тужи старијему, а горе исто тако чини; па неће врана врани да очи вади. О овом је велик простор говорити, но, временом ће се све објелодањивати, кад нам се љуба и спасоносна зора указала!

У Загребу. Милорад Медаковић.

*) Оваквим бојем силом је човјек принуђен погизити своју невиност, своје поштење и свој образ пред свијетом, да већ не мари најрбавије и најстидније преступке чинити, који су Богу и људма противни. М[едаковић].

Zusammenfassung

Dr. Ljubomir Durkovic-Jaksic

DIE ERSTE HERAUSGABE DER »STEGA« IN DER SICH DIE MONTENEGRINISCHEN ANFÜHRER IN CETINJE IM JAHRE 1796 ABGESPROCHEN HABEN ÜBER DEN KAMPF GEGEN GHRISTLICHE FEINDE UND VERRÄTER IM INNEREN

Als Ende des 18. Jahrhunderts Montenegro Gefahr von Seiten der Türken und auch anliegenden Stämmen, die man Gebirgler nannte, drohte, trafen sich im Jahre 1796 in Cetinje die montenegrinischen Anführer und sprachen sich unter Eid ab, Montenegro und die Gebirgler bis zum letzten Tropfen Blut zu verteidigen, und dass jeder Verräter aus der Gemeinschaft ausgeschlossen würde, er und seine Nachkommenschaft. Diese Absprache und den Eid nannten sie »Stega«, was ein festen Binden bedeutet, um sich nicht auszuliefern. Diese Stega hatte sechs Artikel.

Резюме

Д-р Любомир Дуркович-Йакшич

ПЕРВОЕ ИЗДАНИЕ „СТЕГИ“, ПО КОТОРОЙ ВОЖДИ ЧЕРНОГОРИИ В 1796. ГОДУ НА ЦЕТИНЬЕ ЗАКЛЮЧИЛИ КОНТРАКТ О БОРЬБЕ ПРОТИВ ВРАГОВ ХРИСТИАНСКИХ (ТУРОК) И ИЗМЕННИКОВ

В конце XVIII века над Черногорией нависла угроза от турок и соседних племён т. н. брджаны. В 1796. году собрались на Цетинье черногорские вожди и под присягой договорились о защите Черногории и брджан до последнего человека; изменники и их потомство будут изгнаны с Родины. Этот договор и присяга названы „Стега“, т. е. крепкий союз против измены. Стега состоит из шести глав.